

Проф. др Борис Н. Кршев   UDK 336.71(497.113)“1932/1941“
Универзитет УНИОН, Београд   Оригинални научни рад
Факултет за правне и пословне студије   Примљен: 31. 10. 2014.
„Др Лазар Вркатић“, Нови Сад   Одобрен: 31. 12. 2014.
krsevboris@sbb.rs

ШТЕДИОНИЦА ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ – ПОКРЕТАЧ И НОСИЛАЦ ПРИВРЕДНОГ РАЗВОЈА СРБИЈЕ (1932–1941)

САЖЕТАК: Рад анализира пословање Штедионице Дунавске бановине из Новог Сада од њеног оснивања до ликвидације. Настала у време великих друштвено-економских промена, како на унутрашњем, тако и на спољном плану, верно је одражавала њихову слику. На њено пословање утичу подједнако и политичке промене у земљи, као и догађаји изазвани Великом светском економског кризом. Како је својом организационом мрежом била заступљена у свим већим местима бановине, трудила се да буде покретач и носилац свеопштег привредног развоја. За успех њеног пословања, ипак, од пресудног значаја био је људски фактор, јер је умногоме зависила од људи који су је водили. У том контексту, њен рад су обележиле и бројне злоупотребе службеног положаја, али и принципијелан и доследан рад људи који су покушали да остану изван утицаја текуће политике. Нужне реформе у њеном пословању зауставио је почетак Другог светског рата.

Кључне речи: *банкарство, Војводина, Србија, Дунавска бановина, Краљевина Југославија.*

Криза у коју је запала Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца после атентата у Скупштини била је више одраз нерешених економских проблема него кризе уставно-правног и политичког система. Од самог конституисања „заједницу троименог народа“ оптерећивали су проблеми око унификације новца, усаглашавања јединствене пореске политике и јединственог законодавног система уопште. Ти процеси изразито дуго трају, а услед своје осетљиве природе ускоро се из домена економије и права трансформишу у изразито политичке проблеме. Држава не успева да их реши „по хитном поступку“ него их, као и аграрну реформу, спроводи споро и недоследно, уз масу прописа и уредби који још више компликују ситуацију и доприносе дестабилизацији нације. На крају је убиство у парламенту послужило опозицији да затражи суштинску измену политичког система, што узрокује уставну кризу, која је после јунских демонстрација у Загребу претила да изазове шире националне сукобе.¹

Краљ Александар, увидевши да парламентаризам не може обезбедити политичку и привредну интеграцију земље, одлучује да распусти Народну скупштину, забрани делатност свих политичких странака, укине устав и заведе самовладу. Прелазак на лични режим значио је уједно и раскид са либералном фазом у економском развоју земље и почетак опште привредне етатизације.

Доношење *Закона о називу и подели државе на управна подручја* од 3. октобра 1929. представљао је први покушај да земља изађе из кризе. Држава је добила ново име – Краљевина Југославија, а уместо дотадашње поделе на области извршена је подела територије на девет бановина. Бановине су носиле називе географских топонима и територијално нису обухватале историјске покрајине, него су, управо супротно,

---

¹ Todor Stojkov, *Opozicija u vreme šestojanuarske diktature 1929–1935*, Beograd 1969, стр. 35–39.

формирани из различитих њихових делова како би се искључила етничка доминантност једног народа. Држећи се тог принципа, настале су Дравска, Савска, Приморска, Врбаска, Дринска, Зетска, Моравска, Вардарска и Дунавска бановина. Засебну административну јединицу чинила је Управа града Београда, обухватајући Панчево и Земун.

Увођење бановина званично је правдано „разбијањем историјских покрајина, премошћавањем цивилизацијских баријера, бржим економским развојем, бољим саобраћајним везама између крајева који су ушли у састав нових територијалних јединица, стварањем заокружених привредних подручја и превазилажењем расцепканости државе на велики број области“ – све у циљу што боље интегрисаности југословенског простора.² Могло би се закључити да су бановине представљале покушај преласка са политичких средстава интеграције на економске садржаје повезивања државне заједнице.

У територијалну надлежност Краљевске банске управе Дунавске бановине ушли су: Банат, Бачка, Барања, Срем и северни део Србије – Стил и Шумадија са Крагујевачким срезом. Бановина је заузимала површину од 31.479 км² на којој је према попису становништва од 31. марта 1931. године живело 2.387.495 становника.³

Светска економска криза, која је паралелно пратила реформе у Краљевини, није успела ни током 1930. године да дубље захвати југословенску економију. Приметан је био једино пад цена пољопривредних производа, јер су оне у највећој мери биле подложне погоршању привредних прилика у

---

² Branko Petranović, Momčilo Zečević, *Jugoslovenski federalizam – ideje i stvarnost*, tematska zbirka dokumenata, tom 1, Beograd 1987, стр. 304.

³ *Statistički pregled Kraljevine Jugoslavije*, Beograd 1932.

иностранству.⁴ Али то није значило да краљевска влада није била свесна да ће и Југославија ускоро доћи под удар кризе – напротив. Она је тога свесна, и жели превентивно да кроз доношење разних законских мера покуша да спречи слом домаће привреде. Тако су током 1930. године донети *Закон о контроли пољопривредних производа*, *Закон о царинској тарифи*, *Закон о берзама*, *Закон о сузбијању недопуштене утакмице* (конкуренције) и *Закон о трговини*.⁵

Краљевска влада је имала намеру да изврши и реформу банкарског сектора. У том циљу она одређује др Владу Марковића, председника Удружења банака из Београда, да изради нацрт за доношење *Закона о банкама*. Крајем 1930. године, у редакцији В. Марковића, излази из штампе брошура под називом *Основа за израду предлога Закона о банкама*, на коју су сва професионална банкарска удружења реаговала негативно. Примарни циљ закона је била успостава државне контроле над приватним финансијским капиталом, а тек након тога могла се очекивати и заштита новчаних завода од банкрутства и свих нежељених ситуација које је преживљавало банкарство у свету. Професионална банкарска удружења нису прихватила понуђени патронат – изузев државне гаранције за сигурност штедних улога. Према њиховом мишљењу, то не представља одредбу која би чинила окосницу посебног закона, него је довољно да уђе као допуна одељка о акционарским правима у оквиру *Закона о трговини*.⁶

⁴ Mijo Mirković, *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918–1941*, Zagreb 1950, стр. 55–56. У периоду пред кризу 1929–1931. у Југославији је најбројнији економски активан слој становника – пољопривредници – доведен на границу егзистенције. Уз презадуженост код банака, сада су их пратиле и тзв. „маказе цена“, односно цене пољопривредних производа пале су за 56%, а индустријских за 25%. Тај распон је у годинама кризе бивао још изражајнији.

⁵ *Збирка закона*, св. 135, издање Гојка Никетића, Београд 1931.

⁶ *Jugoslovenski dnevnik*, 3. januar 1931.

Влада је, након таквог става финансијских кругова, одустала од пројекта за доношење *Закона о банкама*, који је, по свему судећи – превентивно требало да заштити банкарство од евентуалних последица кризе.

На почетку 1931. године у Краљевини Југославији је регистровано укупно 686 новчаних завода, од чега су 633 била приватне акционарске банке, 48 самоуправне – обласне штедионоце и 5 државне – привилеговане банке. Дунавска бановина је у том периоду имала 157 банака, 120 штедно-кредитних задруга и 5 самоуправних – обласних штедионица, односно око 25% свих новчаних завода из земље имало је седиште у тој бановини – искључујући банке из Београда. Ти новчани заводи су у периоду повољне конјунктуре располагали са око 40% кредитног потенцијала који је захтевала привреда Бановине, али који се у условима кризе и депресије није показао довољним.⁷ Како је главни извор прихода у Бановини била пољопривреда, од које је живело око 1,7 милиона (75%) становништва, кредити селу били су неопходни, а ситне банкарске радње и задруге за међусобно помагање и штедњу, које су пословале са ограниченим делокругом рада, нису представљале никакав привредни регулатив и ослонац. Слична је ситуација била и са новчаним заводима регистрованим као акционарска друштва, која су сразмерно имала више средстава за кредитирање, али су услед честих банкротстава изазивали опште неповерење у јавности, посебно у шумадијском делу Бановине.⁸

⁷ Теодор Старчевић, *Приватно банкарство у Дунавској бановини*, Нови Сад 1939, стр. 13.

⁸ Архив Војводине (АВ), Фонд Краљевске банске управе Дунавске бановине (Ф 126), II – 21144, Извештај начелника Пожаревачког среза бр. 16.065 од 5. маја 1930. године упућен КБУДБ – управном одељењу (II) о ситуацији у срезу, у ком се између осталог каже: „Треба донети савремени закон о акционарским друштвима, по коме треба казнити смрћу чланове управних одбора и надзорних одбора новчаних завода који намерно – у

У складу са прокламованом политиком, Министарство унутрашњих послова доноси средином маја 1931. године одлуке о укидању обласних штедионица и даје одобрење (посебно за сваку бановину) за доношење правилника о оснивању бановинских штедионица. Тако је (декретом), међу последњима, основана и *Штедионица Дунавске бановине* (ШДБ), 27. јуна 1932. године, фузионисањем *Штедионице Подунавске области* из Смедерева и *Штедионице Бачке области* из Сомбора, са седиштем централе у Новом Саду.⁹ Поред Сомбора и Смедерева, *Штедионица* је имала филијале у Панчеву, Петровграду (В. Бечкерек), Крагујевцу, Руми, Белој Цркви и пословну јединицу у Аранђеловцу, тако да је својом организационом мрежом обухватала читаву Бановину.

Циљ оснивања *Штедионице Дунавске бановине* био је да својим пословањем омогући унапређење целокупног привредног живота у Бановини, посебно стављајући нагласак на пољопривреду и село, да развија дух штедње и да пружи прилику, како појединцима тако и установама, да своје уштеђевине „сигурно и плодносно“ улажу.¹⁰ *Штедионицом* је управљао Управни одбор од дванаест чланова, које је по-

---

циљу свога богаћења – упропасте новац улагача. У Пожаревцу је пропала Окружна банка, милиони су улагачима пропали, а тиме је доведен у питање и опстанак осталих новчаних завода, чије су управе часне и поштене, те народ своју уштеђевину почиње да закопава у земљу, а не даје у банке ради помагања народне привреде иако је наша држава све оскуднија у капиталу“.

⁹ АВ, Фонд Штедионице Дунавске бановине (Ф 127). Правилник о оснивању ШДБ.

¹⁰ Славко Станић, Привредно и социјално стање Дунавске бановине, *Летопис Матице српске*, књ. 329, Нови Сад 1931, стр. 124. Стање штедних улога за 1930. годину код војвођанских новчаних завода износило је око 1.500 милиона динара, док код завода у шумадијском делу Бановине оно није прелазило 50 милиона динара. На 1 динар штедног улога у шумадијском делу Бановине долазило је 30 динара штедње у војвођанским новчаним заводима.

стављао бан. Мандат чланова управе трајао је три године, али их је бан могао сменити по свом нахођењу. Поред Управног одбора, постојао је и Надзорни одбор од пет чланова и извршни одбор од три члана, који је обављао текуће послове, одобравао меничне кредите до 10.000 динара и хипотекарне кредите до 25.000 динара. Веће износе кредита – преко те границе – одобравао је Управни одбор. Контролу над радом ШДБ вршио је бан преко свог сталног комесара, који је присуствовао свим седницама Управног и Извршног одбора. Комесар је имао право вета, односно обуставу извршења одлуке органа управе ако је сматрао да се она противи државним интересима, или је у супротности са Правилником завода. Годишње извештаје о раду *Штедионице* Управни одбор је подносио бану на потпис.

Послови које је *Штедионица Дунавске бановине* према свом Статуту обављала били су следећи:¹¹

- примање улога на штедњу;
- рад по текућим рачунима;
- плаћање рачуна својих комитената у земљи и иностранству;
- давање ломбардних и хипотекарних кредита;
- есконт и реесконт меница;
- промет некретнинама; и
- промет државних хартија од вредности.

Поред банкарских послова, *Штедионица* је преузела надзор над смедеревским Силосом, експлоатацију минералне воде „Књаз Милош“, а касније и целокупну Буковичку бању, изградила Хотел „Гранд“ на Хвару и зграду школе у Вајској.

Штедионица Дунавске бановине званично је почела са радом 1. децембра 1932. године, преуевши активу и пасиву обласних штедионица у Смедереву и Сомбору и од њихових

¹¹ АВ, Ф 127. к 67, Измене у Правилнику и Правилима ШДБ.

основних капитала, који су износили пет милиона, формирала свој почетни капитал у износу од десет милиона динара. Она није била акционарско друштво и није делила дивиденду, него је чисту остварену добит распоређивао бан својим указима. За рад *Штедионице* гарантовала је и одговарала банска управа.

Међутим, сам чин преузимања активе и пасиве од обласних штедионица није био лак – у Смедереву је то обављено за три сата, док је у Сомбору за то било потребно пет дана. Обласна штедионица у Смедереву, основана 7. марта 1927. године, није осећала проблеме који су задесили банкарство у северозападним деловима земље током 1931. и 1932. године. Она у том периоду бележи стални пораст штедних улога – 31. децембра 1931. штедња је износила 7,09 милиона, док је на дан примопредаје, 30. новембра 1932, она била 11,03 милиона динара, што представља повећање од 65%. Иако је *Штедионица Подунавске области* имала своје дубиозе у питањима изградње Силоса (са предузимачем Матијом Блехом), подизања фабрике шећера у Годомину (са велепоседником Александром Ласлом), као и проневеру бившег председника Управног одбора Јована Теодоровића – очувано је поверење улагача. Оно се могло стећи и очувати само уз помоћ државних и привилегованих банака, или како се каже у једном извештају *Штедионице*, „морамо са захвалношћу истаћи да смо све ово могли да пребродимо предусретљивошћу *Народне банке* и *Привилеговане аграрне банке*“.¹² Са више него повољним кредитима од државних новчаних установа у укупном износу од 4,85 милиона динара и уз каматну стопу од 5% (нижа од есконтне стопе *Народне банке*), мањкови у пословању обласне штедионице су лако

¹² АВ, Ф 127. к 70, Извештај председника управног одбора *Штедионице Подунавске области* Димитрија Љотића о раду *Штедионице* за првих 11 месеци 1932. године – бану Дунавске бановине од 22. маја 1933.

покривени, тако да њена ликвидност никада није доведена у питање. Примопредаја између *Штедионице Подунавске области*, као предатеља, и *Штедионице Дунавске бановине – Филијале Смедерево*, као примаоца, обављена је 2. децембра 1932. године, без икаквих примедби на сачињени записник. Са даном предаје активе и пасиве престале су и функције додашњег Управног одбора Обласне штедионице.¹³

Истог дана требало је да се изврши и примопредаја *Штедионице Бачке области* из Сомбора у корист *Штедионице Дунавске бановине – Филијале Сомбор*. Међутим, то се није догодило јер је управа обласне штедионице, тактизирајући, уложила последњег дана свога самосталног деловања (30. новембра) жалбу на одлуку бана Дунавске бановине од 24. новембра 1932. о предаји активе и пасиве новоформираној ШДБ. Чланови управе *Штедионице Бачке области* (Димитрије – Мита Клицин, др Душан Јојкић, Стеван Николић и Павле Жихлавски) изјављују овлашћеним представницима *Штедионице Дунавске бановине* (др Јосиф Веселовски, Петар Савић, Сава Будишин и Андрија Филиповић) да су издали наређење о прављењу биланса са 30. новембром, али да услед предате жалбе и у очекивању одговора не могу извршити предају обласне штедионице.¹⁴ Три дана касније у просторије сомборске штедионице долазе, поред представника ШДБ, делегат банске управе (Драгољуб Грбић) и предстојник градске полиције (Александар Цветковић). Будући да нико од чланова Управног одбора *Штедионице Бачке области* није био присутан полиција је по-

---

¹³ Исто, Записник о примопредаји *Штедионице Подунавске области*, коју су представљали Димитрије Љотић, др Владимир Марган и Богдан Тодоровић, и ШДБ, коју су заступали Станко Лазић и Светислав Кузмановић, од 2. децембра 1932. Готовински салдо у благајни износио је 55.556,50 динара.

¹⁴ Исто, Записник о предаји *Штедионице Бачке области* од 2. децембра 1932.

звала два грађанина („стручњака“) да у својству сведока присуствују примопредаји. Али управа обласне штедионице је у међувремену повукла налог за израду биланса, тако да је његова израда трајала још пет дана. Због свега наведеног *Штедионица Дунавске бановине* је *de facto* отпочела са радом 10. децембра 1932. године.¹⁵

За разлику од приватног банкарства, *Штедионица* је у периоду од 1933. до 1935. године добро пословала, са евидентним повећањем, како обима пословања тако и саме добити. Стање штедних улога је 31. децембра 1933. износило 30.394.704,39 динара, док је на крају 1934. године штедња износила 32.842.706,28 динара. Осим кредитирања физичких лица, *Штедионица* је инвестирала и у општине, задруге и задружне савезе у Бановини, а у мањој мери и у приватне новчане заводе. Њена активна средства (93.332.936,69 динара) била су 31. децембра 1934. распоређена на следећи начин:

код 95 општина и самоуправних тела	11.345.221,12	12,2%
код 86 задруга и задружних савеза	18.287.720,24	19,6%
код новчаних завода	759.991,00	0,8%
код 2.314 приватних лица	47.714.480,94	51,3%
у некретнинама	8.970.295,94	9,6%
у готовини	6.255.227,45	6,5%

Извор: АВ, Ф 127. к 67, Извештај Управног одбора ШДБ за 1934.

¹⁵ Исто, Записник о примопредаји *Штедионице Бачке области* из Сомбора од 5. до 9. децембра 1932. године. „Сирови“ биланс обласне штедионице израдио је, по наређењу, за пет дана књиговођа Киселички. Стање готовине која је евидентирана у благајни износило је 319.430,50 динара.

Управа *Штедионице* је настојала да подједнако кредитира читаву територију Бановине, али како се наводи у извештају упућеном бану – „шумадијски срезови и Банат, услед велике удаљености, нису се могли јављати за зајмове, па наравно ни добијати исте“.¹⁶

Током 1934. године показало се да је инвестиција од 3,7 милиона динара у смедеревски Силос била потпуни промашај. Изградња Силоса није била заснована на реалним економским основама, него, према мишљењу опозиције и појединих савременика – „тежњом ка централизацији послова у промету житарицама“.¹⁷ У том смислу је и *Народна банка* условила да ће кредитирати само оне привредне организације које ће депоновати житарице у Смедереву.¹⁸ Међутим, услед непостојања жеље за сарадњом осталих житородних крајева Силос је једино кооперирао са Обласним савезом земљорадничких задруга из Смедерева. Ако се томе додају и нереално зарачунавани високи трошкови транспорта, који су падали на терет произвођача, сасвим је јасно зашто је Смедерево престало да буде главни житарски дистрибутивни центар. Осим тога, његова шира регија није била искључиво житородна, тако да су капацитети Силоса од 300 вагона били готово празни. Добит коју је остварио Силос за 1934. годину износила је само непуних девет хиљада динара.¹⁹

¹⁶ АВ, Ф 127. к 67, Извештај Управног одбора ШДБ за бана Дунавске бановине од 28. фебруара 1935.

¹⁷ Rudolf Vičanić, *Ekonomska podloga hrvatskog pitanja*, Zagreb 1938, стр. 153–154. (Међутим, смедеревски Силос је имао изузетно географско оправдање за изградњу на тој локацији услед централног места за сливову Дунава – Тисе, Саве и Мораве, који су обезбеђивали најјефтинији транспорт и покривали највеће житнице у Краљевини; прим. Б. К.).

¹⁸ Архив Народне банке Србије (АНБС), Извештај Управног одбора НБКЈ за 1934, стр. XXVIII.

¹⁹ АВ, Ф 127. к 67, Извештај за 1934. годину ШДБ – Филијале Смедерево.

Штедионицу Дунавске бановине у великој мери су погодиле и мере из уредби о заштити земљорадника, јер је мораторијум о враћању кредита проширен и на земљорадничке задруге и савезе. Исто тако, све већи број појединаца који су узимали кредит као занатлије и трговци појављивали су се, кад га је требало враћати, са општинским уверењима да су земљорадници.²⁰ Највећи дужник ШДБ био је Савез земљорадничких задруга произвођача шећерне репе из Смедерева, чији је председник био Димитрије Љотић. Према наслеђеном споразуму између *Штедионице Подунавске области* и Савеза репарских задруга, *Штедионица Дунавске бановине* је морала да финансира сав посао око производње и прераде шећерне репе, продаје шећера и да покрива режијске трошкове. На инвестирана средства није се смела зарачунавати камата и провизија. Односи између ШДБ и Савеза кулминирали су када је Коста Митровић, управник Филијале у Смедереву, без знања и одобрења Управног одбора *Штедионице*, исплатио 2,2 милиона динара за финансирање кампање шећерне репе у 1933/34. години. Тиме је, на једној страни, лишио ШДБ могућности да пре исплате уговором обезбеди своја права и гаранције, док је на другој страни омогућио Савезу да диктира услове уговора о финансирању и враћању средстава. Сам уговор није давао реалне гаранције за извршење обавеза, нити санкције за њихово неизвршење, тако да је управа могла да констатује још једну дубиозу, те да због несавесног пословања отпусти управника своје филијале.²¹

²⁰ Исто, Извештај управног одбора ШДБ за 1934. годину. У Извештају се наводи да су највећи дужници ШДБ: Савез репарских задруга из Смедерева, Очачка штедионица, Српска привредна задруга из Ирига и Савез српских земљорадничких задруга из Новог Сада.

²¹ АВ, Ф 127. к 70, Извештај управног одбора ШДБ бану Дунавске бановине од 2. новембра 1933. и 6. јула 1934. Знајући да је та трансакција реализована у режији Димитрија Љотића, управа ШДБ га је тужила за

Све веће малверзације кредитних дужника *Штедионице* и спорост апарата банске управе да то спречи проузроковали су још веће дубиозе, на што су државне-привилеговане банке (*Државна хипотекарна банка, Привилегована аграрна банка и Народна банка*) одговориле потпуном обуставом свих облика кредитирања *Штедионице Дунавске бановине*. „Због немања ових веза, управа је била принуђена да држи веће готовинске износе у благајнама, како би била према сваком веровнику ликвидна и *Штедионици* очувала њен добар углед и реноме“.²² Од 1935. године *Штедионица Дунавске бановине* била је препуштена људима који су је водили, делећи судбину осталих приватних новчаних завода.

Успорен повратак приватног банкарства на економску сцену допринео је да јавно-правне штедионице постану незаменљив фактор у привредном животу Краљевине Југославије. Пример *Штедионице Дунавске бановине* доказао је правило да просперитет банкарства не зависи у толикој мери од постојеће законске регулативе и државног интервенционизма колико од искуства и реномеа људи који управљају новчаним заводом. Руководство *Штедионице* на челу са Станком Лазићем, др Миланом Петровићем, Љубомиром Милошевићем и Николом Танурџићем, у условима нове привредне политике, допринело је великом угледу те установе. У односу на 1934. годину, штедни улози су се на крају 1937. године увећали за 120%, а *Штедионица* се по висини средстава прикупљених од грађана, у односу на остале јавно-правне штедионице, налазила на другом месту у земљи.²³

измирење његових личних дугова по текућем рачуну, који су износили 106.700 динара.

²² АВ, Ф 127. к 67, Извештај управног одбора ШДБ за 1934.

²³ *Vesnik*, god. V, br. 1–2, Zagreb 1938, стр. 3.

ШТЕДИОНИЦА	Стање улога на дан 30. XII 1937.
Штедионица Савске бановине – Загреб	114.816.331.-
Штедионица Дунавске бановине – Нови Сад	73.298.104.-
Штедионица Управе града Београда – Заложни завод Београд	53.433.534.-
Штедионица Приморске бановине – Сплит	10.416.190.-
Штедионица Вардарске бановине – Заложни завод Скопље	1.510.112.-

Као и на већину новчаних завода у земљи, и на *Штедионицу Дунавске бановине* неповољно је деловала *Уредба о ликвидацији земљорадничких дугова* (УЛЗД). Ипак, захваљујући повољним приликама на новчаном тржишту и селективној кредитној политици, све године у периоду 1935–1939. доносиле су добитак у пословању. *Штедионица* је била један од ретких новчаних завода у земљи чије је руководство самоиницијативно, после ступања на снагу УЛЗД-а, одлучило да настави са одобравањем кредита пољопривредницима. Додуше, *Уредба о ликвидацији земљорадничких дугова* је предвиђала да земљорадници могу добити зајам, али само уз интабулацију непокретности, и то искључиво путем *Привилеговане аграрне банке*. Преко *Штедионице Дунавске бановине* пољопривредник је могао добити кредит уз гаранцију једног жиранта, или ако му грунтовница никада није била под теретом.

Према распореду пласмана, *Штедионица* је закључно са 1937. годином имала средства код:

110 општина и самоуправних тела	8.126.785,28	8,33%
116 задруга и задружних савеза	21.099.000,64	21,61%
22 новчана завода	5.871.466,88	6,01%
4.125 приватних лица	38.472.091,18	39,40%
Привилеговане аграрне банке	8.953.672,67	9,16%
у некретнинама	6.267.312,76	6,41%
у готовини	8.873.235,83	9,08%

Извор: АВ, Ф 127. к 67, Извештај Управног одбора ШДБ за 1937.

Највеће проблеме у свом пословању *Штедионица* је имала са смедеревским Силосом, експлоатацијом минералне воде „Књаз Милош“ и Буковичком бањом. Искоришћеност капацитета Силоса никада није прелазила 40%, иако су приноси од жетве пшенице и бербе кукуруза у 1937. и 1938. години били рекордни.²⁴ Једини комитент Силоса остао је ПРИЗАД, што значи да је Силос само од њега примао житарице, а од државе остваривао провизију, коју му је она према свом нахођењу уплаћивала. Тако је, на пример, за 1937. годину Силос остварио „приход“ у износу од 121.420,50 динара, с тим што је *Штедионица* морала да на име његових трошкова отпише 170.745,56 динара. Непрофитабилне односе *Штедионица Дунавске бановине* имала је и са експлоатацијом минералне воде „Књаз Милош“. Застареле машине и неадекватна инсталација (процес је зависио од општинског водовода и приватне електричне централе) омогућавали су да дневна производња максимално достиже 3.500 литара. Техничко-технолошка обнова била је неопходна јер су исти капацитети извора у Рогашкој Слатини омогућавали производњу и до 30.000 литара дневно. Инвестиција *Штедионице* у експлоатацију мине-

²⁴ Исто, максимум искоришћености Силосових капацитета био је 1937. године када је ускладиштено 125 вагона житарица.

ралне воде у 1937. години износила је 1,56 милиона динара, али по налогу бана тај износ није смео ући у годишњи биланс. Поред наведених, проблем су представљала и дубиозна потраживања од тзв. „вечитих дужника“, који су се користили разним законским уредбама и махинацијама у циљу неизмирења својих обавеза. На крају 1937. године највећи дужници су били:

- Савез земљорадничких задруга из Новог Сада (11.338.200);²⁵
- Савез репарских задруга из Смедерева (2.356.000);
- Општина Бегеч (1.754.190);
- Општина Бајмок (579.400);
- Општина Пригревица (511.000);
- Општина Бајша (256.110);
- Општина Сонта (242.000);
- Општина Липе (172.000); и
- Општина Велика Иванча (166.800).

Биланс ШДБ 31. децембра 1937. године био је следећи:²⁶

---

²⁵ АВ, Ф 127. к 68, Извештај Управног одбора ШДБ за 1938. У Извештају Управног одбора ШДБ за 1938. годину наводи се да је Савез земљорадничких задруга из Новог Сада ликвидирао свој дуг према *Штедионици* тако што је платио 70% од вредности дуга, док је 30% дуга ШДБ отписала. Заузврат, *Штедионица* је од *Поштанске штедионице* добила кредит од 10 милиона динара уз 3% годишње камате – као надокнаду за учињене уступке Савезу, а пласирајући та средства по 10% ШДБ је у потпуности покрила губитке настале отписом дуга.

²⁶ *Vesnik*, god. V, br. 6–7, Zagreb 1938. стр. 13.

ШТЕДИОНИЦА ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ – НОВИ САД					
РАЧУН БИЛАНСА НА ДАН 31. ДЕЦЕМБРА 1937. ГОДИНЕ					
АКТИВА	Динара	п.	ПАСИВА	Динара	п.
Готовина	6,826.266	06	Основна главница	10,000.000	–
Вредносни папири	1,591.260	–	Резервни фонд	2,909.282	07
Менице	16,045.189	–	Пензиони фонд	1,692.815	06
Дужници	49,693.988	40	Улози на штедњу	35,663.342	66
Разни зајмови	4,498.613	89	Веровници	42,770.363	31
Некретнине	6,267.312	76	Реесконт	231.375	–
Инвентар	836.671	08	Разна пасива	2,812.115	42
Разна актива	9,548.222	37	Преносне ставке	290.818	10
Преносне ставке	2,254.041	68	Веровници по гаранцијама	100.000	–
Дужници по гаранцијама	100.000	–	Полагачи депозита: 82,111.178,72		
Депозит: 82,111.178,72			Добитак	1,193.452	62
	97,663.565	24		97,663.565	24

Управни одбор ШДБ на седници одржаној 8. фебруара 1938. године усвојио је биланс пословања за 1937. – и по први пут, а на основу члана 54 Правилника о раду, предложило да се остварени добитак расподели на следећи начин:²⁷

1. да се дотира пензионем фонду чиновника износ од 100.000 дин.;
2. да се остави на располагање Управном одбору износ од 93.452,62 ради исплате награде чиновницима за прековремени рад;

²⁷ АВ, Ф 127. к 68, Извештај са седнице Управног одбора ШДБ упућен бану Дунавске бановине од 9. II 1938.

3. да се депонује у резервни фонд износ од 857.966 дин., чиме би се према Правилима ШДБ постигло потребно стање фонда од 5% у односу на износ туђих средстава које је завод поседовао;
4. да се остатак од 142.034 дин. стави на располагање бану „као и ранијих година ... за опште корисне сврхе“.

После пуних пет година „верности“ банској управи и безусловне предаје чистог добитка на располагање бану, Управни одбор *Штедионице Дунавске бановине* по први пут није био спреман да целокупан износ остварене добити преда бану. Не налазећи се већ дуже време под заштитом државних органа и послујући попут осталих приватних новчаних завода, сасвим оправдано је управа *Штедионице* захтевала да она буде та која ће одлучивати како и на који начин би се расподелила остварена добит. Био је то очигледан пример да се коначно стаје на пут централизму у привреди и крајњој самовољи управних власти. Међутим, банска управа је на тај корак управе послала своју инспекцију са задатком да изврши ревизију пословања *Штедионице*, како у централу у Новом Саду тако и у филијалама у Смедереву, Сомбору, Петровграду, Крагујевцу и Аранђеловцу. Циљ контроле је био да утврди исправност приказаног биланса за 1937. годину и оправданост предлога управе *Штедионице* о расподели остварене добити.²⁸

Годишњи извештаји о раду, које је Управни одбор *Штедионице* до тада слао банској управи, били су приказивани кумулативно – на нивоу целине, односно нису садржали билансе по филијалама. Извршена контрола показала је неуједначену слику банкарског пословања и донела праву слику

---

²⁸ АВ, Ф 126. VIII-3219, Наређење Краљевске банске управе Дунавске бановине од 11. априла 1938. године о контроли ШДБ, коју је извршио виши трговински пристав Теодор Старчевић.

о стању у организационим деловима *Штедионице Дунавске бановине*:²⁹

1. Резултат рада Филијале у Смедереву представљао је губитак од 101.022,41 динара, а прегледом завршних рачуна установљен је потпуни неуспех у погледу прикупљања улога на штедњу, тј. константован је стални пад штедних улога.³⁰ С обзиром на непостојање слободних средстава – прикупљених од штедње, Филијала је користила средства централе у укупном износу од преко 14 милиона динара (више него све остале филијале заједно), а поред тога искористила је и ломбардни кредит од *Народне банке* у износу од два милиона динара. Филијала је неконтролисано одобравала кредите, тако да су само утужени предмети износили преко 8,7 милиона динара. Готово невероватно је звучало објашњење руководства Филијале „да је узрок постојећег стања то што се банка налази у истој згради са судом и пореском управом, те може бити да народ због те две институције заобилази и *Штедионицу*“.

2. Филијала у Сомбору била је једина која је пословала са добитком (607.622,83 динара) и са порастом штедних улога у 1937. години за преко три милиона динара, тако да је штедња износила 23.249.913,98 динара. Највећи дужници Филијале били су Апатинско-сонћанска водна задруга (2.231.040) и Панчевачка кредитна банка (680.442), које нису биле тужене, него су редовно отплаћивале свој дуг, а ради обезбеђења стављене су под хипотеку две банчине зграде у Панчеву и 483 јутра земље у Старој Моравици (укупна тржишна вредност тих некретнина била је 5,5 милиона динара).

²⁹ АВ, Ф 127. к 68, Извештај о контроли рада ШДБ од 28. априла 1938.

³⁰ *Исто*, Стање штедних улога 31. децембра 1936. износило је 1.426.311, а годину дана касније 1.333.652 динара.

3. Филијала у Петровграду пословала је са губитком, проузрокованим увећаним режијским трошковима, од 98.622 динара, али је у односу на почетак године забележила пораст улога на штедњу са 407.942,19 на 1.104.247,44 динара. Утужених потраживања та филијала није имала, иако се износ одобрених кредита у односу на претходну годину повећао са 687.000 на 3,27 милиона динара.

4. Филијала у Крагујевцу је такође пословала са губитком у износу од 135.052 динара, али и са приметним растом штедних улога са 255.495,65 на 343.333,80 динара. Рачун сумњивих и спорних потраживања износио је 55.221 динар, што је та филијала преузела од Филијале у Смедереву.

5. Рад пословне јединице у Аранђеловцу окончан је на крају 1937. године са губитком од 92.514,83 динара. Према мишљењу контроле, негативно пословање било је резултат рада Буковичке бање и у вансезони, на чему је инсистирала сама банска управа.

6. Централа *Штедионице Дунавске бановине* у Новом Саду завршила је годину са добитком од 1.013.041 динар. Кретање главних банкарских послова показивало је стални напредак, тако да су штедни улози повећани за 10% (са 8.818.707 на 9.632.195 динара), док је сума укупно одобрених кредита износила 31,4 милиона динара. Централа је у својој кредитној политици давала приоритет новчаним заводима који су имали менице код *Привилеговане аграрне банке*, а између осталог финансирали је и изградњу зграде Соколског друштва у Новом Саду и штампарије Дунавске бановине, као и зграде бановинске школе у Вајској. Утужена потраживања износила су 1,78 милиона динара и у већини случајева су

преузета од обласних штедионица у Смедереву и Сомбору, тако да својих дубиоза централа у Новом Саду није имала.³¹

Завршавајући извештај о контроли организационих делова *Штедионице Дунавске бановине*, комисија је констатовала да биланс за 1937. годину потпуно одговара стварном стању, те да се предложена расподела остварене добити од стране управе Штедионице може прихватити. Такође је скренута пажња банској управи на нужност повећања фондова, како резервног тако и за сумњива и спорна потраживања, као и изналагање могућности за профитабилнији рад Филијале у Смедереву.

Управни одбор *Штедионице Дунавске бановине* је на предлог бана Светислава Рајића требало да крајем 1938. године изради финансијску конструкцију за поновну колонизацију северне Бачке – у циљу спречавања економске пенетрације несловенског живља. Операција накнадне колонизације националног етникума у пограничне области сводила се на куповину земљишта, за шта је требало издвојити – путем дугорочних кредита, износ од 12 милиона динара. Штедионица сама није могла да обезбеди предвиђена средства, те се у ту сврху обраћала појединим министарствима и већим новчаним заводима у Београду. Међутим, читава ствар је пропала „јер су рачунске цифре и каматни обрачуни били увек важнији од ма каквог, па и најкрупнијег националног интереса“.³²

Пословање *Штедионице Дунавске бановине*, попут осталих новчаних завода у земљи, било је под утицајем развоја спољних и унутрашњих политичких догађаја. Општа економска и финансијска криза приморала је ту установу да

---

³¹ Исто, Куриозитет је свакако да се на листи тужених приватних лица за неизмиривање обавеза према ШДБ налазило и име бившег бана Дунавске бановине – сенатора Даке Поповића.

³² Никола Л. Гаћеша, *Аграрна реформа и колонизација у Бачкој 1918–1941*, Нови Сад 1968, стр. 270–272.

пређе на рестриктивно пословање, како у погледу давања кредита и могућности да улагачи слободно располажу својом уштеђевином (ограничења су довела до евидентног смањења штедње), тако и у рационализацији броја запослених. На рад *Штедионице* неповољно је утицала и неажурност *Привилеговане аграрне банке* (био јој је предат менични портфељ земљорадничких дугова у износу од 8,02 милиона динара), која ни за три године није обрачунала њена потраживања.³³ Осим наведеног, *Штедионица Дунавске бановине* је имала и једну велику дубиозу јер је морала да отпише 50% својих потраживања од Савеза водних задруга у износу од 757.760 динара.

Према годишњем билансу за 1939. годину, *Штедионица* је успела да оствари чист добитак од 1.001.791,84 динара. Њена средства била су пласирана код:

71 општине и самоуправних тела	15.200.860,98	12,42%
66 задруга и задружних савеза	8.137.855,37	6,64%
32 новчана завода	13.050.094,31	10,65%
4.491 приватног лица	46.257.178,66	37,75%
Привилеговане аграрне банке	8.020.163,63	6,55%
некретнине	9.120.862,92	7,44%
готовина	20.529.914,83	16,75%
хартије од вредности	2.206.110,00	1,80%

Извор: АВ, Ф 127. к 67, Извештај Управног одбора ШДБ за 1939.

Питање рентабилности рада организационих делова постајало је све актуелније, што се нарочито односило на филијале у Смедереву и Крагујевцу, као и на пословну јединицу у

³³ У међувремену су 3%-тни бонови (обвезнице), које би новчани заводи требало да добију за ликвидацију земљорадничких дугова, изгубили на вредности, јер су се на тржишту новца и берзама продавали за 78% од њихове номиналне вредности (*прим Б. К.*).

Аранђеловцу. Надзорни одбор је након детаљне контроле свих филијала и централе у Новом Саду, извршене крајем 1939. године, покренуо питање економске оправданости постојања поменутих делова *Штедионице Дунавске бановине*.

Прегледом рачуна филијале у Смедереву установљено је постојање неизмирених обавеза по одобреним кредитима у износу од 8,5 милиона динара, и то без постојања одговарајуће евиденције, тако да ни судски поступак за принудну наплату није могао да се спроведе.³⁴ У погледу Силоса констатовано је да се стање рачунâ стално налази у пасиви, те да ни сопствене режијске трошкове није у стању да покрије „чак и у случају када би капацитети били искоришћени током читаве године“. Такође је примећено да корисници услуга склапају уговоре непосредно са управником Силоса, тако да се на тај начин заобилази *Штедионица*. Чланови Надзорног одбора су на крају изнели свој негативан став о раду филијале у Смедереву, предлажући да се она затвори, а Силос прода, како би се барем делимично надокнадио велики губитак настао у пословању тог организационог дела.

Слична ситуација била је и у филијали у Крагујевцу, као и у пословној јединици у Аранђеловцу. У крагујевачкој филијали се дуговања по одобреним кредитима такође нису измиривала, док су судови у случају утужења показивали ванредну неажурност – јер су, према мишљењу Надзорног одбора, већину дужника чинили државни намештеници у Војно-техничком заводу.³⁵ Заједничка карактеристика за организационе делове *Штедионице Дунавске бановине* преко

---

³⁴ АВ, Ф 127. к 67, Записник Надзорног одбора ШДБ о извршеној контроли филијале у Смедереву од 12. октобра 1939. (Стање у филијали чланови Надзорног одбора најречитије су објаснили реченицом: „У смедеревском крају се већ јавно говори – ако немаш пара, иди код Штедионице, тражи зајам и не мораш га никад вратити“.)

³⁵ *Исто*, Записник Надзорног одбора ШДБ о извршеној контроли филијале у Крагујевцу од 5. октобра 1939.

Саве и Дунава била је и потпуна неангажованост руководства да се колико-толико анимира штедња код грађанства. Поред експлоатације минералне воде „Књаз Милош“, за *Штедионицу* је у финансијском погледу све већи терет представљала и Буковичка бања, нарочито после одлуке банске управе да објекти буду отворени преко целе године, а услед непопуњености капацитета – губици су били знатни.³⁶

Остале филијале, у Сомбору, Петровграду, Белој Цркви и Руми, као и централа у Новом Саду, исказале су позитиван биланс и оправдале сврху свога постојања. Једино се, у годишњем извештају за 1939. годину, код филијале у Сомбору констатује смањење штедње јер се део штедних улога морао пребацити на *Штедионицу Бановине Хрватске* приликом њеног оснивања, услед прикључења извесних територија Дунавске бановине – Бановини Хрватској.

Записници Надзорног одбора о извршеној контроли организационих делова *Штедионице Дунавске бановине* били су прикључени уз извештај Управног одбора о раду завода за 1939. годину и предати бану Јовану Радивојевићу на сагласност. У извештају Управног одбора захтевано је од бана да се што хитније донесе уредба о *Штедионици Дунавске бановине* којом би јој се дале привилегије у смислу обавезног пословања банске управе преко „свог“ новчаног завода.³⁷

---

³⁶ Исто, Записник Надзорног одбора ШДБ о извршеној контроли одељења у Аранђеловцу од 16. новембра 1939.

³⁷ Музеј Војводине (МВ), ИО инв. бр. арх. 1300, заоставштина Роберта Пауловића – Документи о Штедионици Бановине Хрватске (ШБХ). Бан Иво Шубашић је путем Уредбе о ШБХ обавезао целокупну администрацију Бановине Хрватске да отворе рачуне код *Штедионице* и искључиво да преко ње врше послове платног промета. Сличан аранжман имала је са *Државном хипотекарном банком* и централна власт у Београду.

Исто тако, од бана се тражи да се прекине са дотадашњом праксом примања чиновничког кадра, који често за банкарство није имао потребне квалификације и искуство.³⁸

Тај извештај био је пропраћен и (тајним) меморандумом потписаним од стране два члана Надзорног одбора – Милана Матића и Васе Грубетића (остали чланови Надзорног одбора и целокупан Управни одбор нису знали за његово постојање), у ком се указује бану да се рад *Штедионице* за 1939. годину не завршава са исказаним добитком, него са губитком од 3,55 милиона динара. Основни разлог за то двојица чланова Надзорног одбора видела су у билансирању хартија од вредности по номиналној вредности а не по тржишној – која је била знатно мања, као и у незаконитом билансирању некретнина, где није процењена њихова реална вредност него књиговодствено пожељна – у циљу поравнања биланса.

Меморандум је дао повода бану да 6. марта 1940. сазове конференцију, на којој се, уз присуство свих чланова Управног и Надзорног одбора, расправљало о званичном извештају о раду *Штедионице* у току 1939. године. Поступак чланова Надзорног одбора М. Матића и В. Грубетића наишао је на једногласну осуду свих присутних. Бан је током дискусије осудио читав Надзорни одбор, сматрајући да они нису компетентни да дају оцену о ваљаности постојања филијала у Смедереву и Крагујевцу, јер су, према његовим речима, „оне пре свега основане из политичких разлога“, те да је питање даљег опстанка поменутих филијала – „проблем искључиво банске управе“. Он је такође нагласио да нико нема право да критикује начин постављања и број запослених чиновника у заводу, јер је персонална проблематика *Штедионице* у

---

³⁸ АВ, Ф 127. к 67, Извештај Управног одбора ШДБ за 1939. годину. (У извештају се констатује да су од укупног броја особља у централи у Новом Саду – 95, на интервенцију политичких личности постављена чак 52 чиновника.)

надлежности његовој и Управног одбора. Та, по много чему јединствена конференција, прекинута је након Грубетићеве изјаве да му је „тек сада јасно како је могао пензионисани официр – Живорад Богдановић, председник Управног одбора, да без икакве квалификације и искуства дође на чело *Штедионице*“.³⁹

Проблем, не само *Штедионице Дунавске бановине* него и осталих новчаних завода који су на било који начин били под утицајем државних власти, био је тај што су персоналне промене у политичком врху пратиле адекватне промене и у осталим областима друштвеног живота. Конкретно, у случају *Штедионице*, са променама бана и банске управе, мењали су се и чланови Управног и Надзорног одбора, мада је, према Правилима ШДБ, мандат члановима управе трајао три године.

Са доласком новог бана Дунавске бановине – Бранка Кијурине, јавили су се реални изгледи за економски опоравак *Штедионице*. На конференцији коју је бан 5. фебруара 1941. године сазвао са новоизабраним руководством *Штедионице* донете су одлуке да се укину нерентабилне филијале у Смедереву и Крагујевцу, као и одељење у Аранђеловцу, јер ће даљу експлоатацију Буковичке бање директно преузети банска управа.⁴⁰ Међутим, рат је прекинуо започету реорганизацију *Штедионице Дунавске бановине*, тако да се она са својим филијалама нашла у различитим окупационим зонама. Централа у Новом Саду наставила је са радом у саставу мађарске државе, филијала у Смедереву је постала централа за немачку окупациону зону, док је филијала у Руми припала Независној

³⁹ *Исто*, Записник са конференције одржане 6. марта 1940. у просторијама КБУДБ, којој су присуствовали бан, начелник трговинског одељења, као и чланови Управног и Надзорног одбора ШДБ.

⁴⁰ *Исто*, Записник са конференције бана Дунавске бановине и Управног одбора ШДБ одржане 5. фебруара 1941.

Држави Хрватској. *Штедионица*, као јединствена целина није више могла функционисати услед, пре свега – различитих политичких услова. Она је дефинитивно престала са радом 24. јуна 1945. године, када је министар финансија у влади Демократске Федеративне Југославије – Сретен Жујовић, донео решење о њеној ликвидацији.⁴¹

Литература

Bićanić, Rudolf, *Ekonomska podloga hrvatskog pitanja*, Zagreb 1938.

Jugoslovenski dnevnik, 3. januar 1931.

Mirković, Mijo, *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918–1941*, Zagreb 1950.

Petranović, Branko; Zečević, Momčilo, *Jugoslovenski federalizam – ideje i stvarnost*, tematska zbirka dokumenata, tom 1, Beograd 1987.

Statistički pregled Kraljevine Jugoslavije, Beograd 1932.

Stojkov, Todor, *Opozicija u vreme šestojanuarske diktature 1929–1935*, Beograd 1969.

Vesnik, Zagreb 1938.

Архив Војводине,

Фонд Краљевске банске управе Дунавске бановине;

Фонд Штедионице Дунавске бановине.

Архив Народне банке Србије, Извештај Управног одбора НБКЈ за 1934.

Гаћеша, Никола Л., *Аграрна реформа и колонизација у Бачкој 1918–1941*, Нови Сад 1968.

Збирка закона, св. 135, издање Гојка Никетића, Београд 1931.

Музеј Војводине, заоставштина Роберта Пауловића.

---

⁴¹ АВ, Ф 127. к 1, Решење о ликвидацији ШДБ бр. VII-4158 од 24. јуна 1945.

Станић, Славко, Привредно и социјално стање Дунавске бановине, *Летопис Матице српске*, књ. 329, Нови Сад 1931.
Старчевић, Теодор, *Приватно банкарство у Дунавској бановини*, Нови Сад 1939.

SAVINGS DANUBE BANOVINA – DRIVER HEAD OF ECONOMIC DEVELOPMENT (1932–1941)

ABSTRACT: This paper analyzes the operations of the Savings Bank of the Danube Banovina in Novi Sad from its inception to liquidation. Written at a time of great social and economic changes, both at internal and external levels, faithfully reflect their image. The company's operations affected equally and political changes in the country, as well as events caused by a large global economic crisis. As its organizational network was represented in all major towns provinces, tried to be a driving force and the wearer overall economic development. For the success of its business, however, is of crucial importance was the human factor, because it is largely dependent on the people who led it. In this context, her work was marked by numerous abuses of power, but also principled and consistent work of people who have tried to remain outside the influence of the current policy. The necessary reforms in its operations halted by World War II.

KEYWORDS: *Banking, Voivodina, Serbia, Danube Banovina, Kingdom of Yugoslavia.*